

[Ks.] Janusz Mariański, *Godność ludzka - wartość doceniona czy puste słowo? Studium socjopedagogiczne*, Warszawskie Wydawnictwo Socjologiczne, Warszawa 2019, 338 stron (ISBN 978-83-66223-11-0)

Autor książki, ks. prof. dr hab. Janusz Mariański, wybitny socjolog religii i socjolog moralności, od kilkudziesięciu lat związany z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim Jana Pawła II, podejmuje niełatwy temat, którym jest próba rozeznania kwestii godności ludzkiej, rozważanej w perspektywie socjopedagogicznej. To niezwykle interesujące dzieło składa się z czterech zasadniczych rozdziałów noszących następujące tytuły: I. *Godność osobowa, osobowościowa i osobista*; II. *Pojęcie godności ludzkiej i sposoby jej uzasadnienia*; III. *Indywidualne i społeczne sytuacje zagrożające godności ludzkiej*; oraz IV. *Wychowanie ku wartościom godnościowym*. Praca zawiera oczywiście obszerny wstęp i zakończenie, jak również starannie sporządzony wykaz bibliograficzny zajmujący aż 54 strony. Ponadto wyszczególnionych zostało ponad dwadzieścia publikacji własnych Autora, które wykorzystał w omawianej książce (wypadałoby powiedzieć: księdze). Jej osobliwością jest przedmowa i posłowie, będące dziełem prof. dra hab. Andrzeja Wójtowicza, znanego i cenionego polskiego socjologa, związanego głównie z Uniwersytetem Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Przedmowa w zasadzie odpowiada powszechnie przyjmowanym standardom, natomiast posłowie stanowi jakby nowy rozdział, mający własny tytuł: *Odkrywanie godności. Perspektywa kultury*. Wystarczy nadmienić, że na strukturę posłowia składa się aż osiem śródtytułów.

Każdy z czterech rozdziałów kryje w sobie dwa odmienne podejścia w refleksji nad zasygnalizowanym tytułem. Najpierw Autor podejmuje zwięzłą analizę tego, co zawiera dostępna literatura na dany temat. Przywołuje liczne nazwiska socjologów, pedagogów, filozofów czy teologów, dokonując cytacji ich prac w liczbie po kilka, a nawet kilkanaście na każdej stronie. Dzięki temu analiza jest niezwykle rzeczowa, a nade wszystko naukowo wiarygodna. Z kolei na końcu każdego rozdziału figuruje paragraf noszący tytuł: *Uwagi końcowe*. Stanowi on posumowanie poprzednich paragrafów i - co najważniejsze - prezentuje opinie własne Autora. Opinie te są bardzo cenne, gdyż odzwierciedlają jego niewątpliwe doświadczenie badawcze, które przez wiele lat nabywał jako socjolog religii i moralności.

Dla przykładu warto przytoczyć lapidarną uwagę, która cały dyskurs na temat godności człowieka sytuuje w konsekwentnie przyjętej perspektywie. W *Uwagach końcowych* zamykających pierwszy rozdział, Ksiądz Profesor napisał:

„Teologiczne, filozoficzne, psychologiczne, pedagogiczne i socjologiczne ujęcia godności ludzkiej nie są ze sobą sprzeczne, wszystkie narracje o godności tworzą jedną całość wyjaśniającą. Uzasadnienia filozoficzne są skierowane i mają wartość nośnej argumentacji dla każdego człowieka, nawet agnostyków czy niewierzących. Odwołanie się do przesłanek teologicznych uzasadniających godność ludzką jest ważne dla ludzi wierzących w Boga, ale odrzucenie uzasadnień teologicznych niesie ze sobą zubożenie dla całościowej koncepcji godności osoby ludzkiej. (...) Godność nie jest i nie może stać się pustym słowem, należy ją ustawicznie ochraniać (wartość ocalona) i umacniać (wartość akceptowana i przeżywana), tak w życiu indywidualnym, jak i społecznym” (s. 97).

Książka ma walory nie tylko natury poznawczej, ale także edukacyjnej. Taki charakter ma przede wszystkim ostatni rozdział podejmujący problem wychowania ku wartościom godnościowym. Niejako wprowadzeniem w te zagadnienia edukacyjne jest rozdział trzeci, przedostatni, ukazujący indywidualne i społeczne sytuacje zagrażające godności ludzkiej. Dyskurs o zagrożeniach w tej materii jest ogromnie ważny szczególnie dziś, kiedy jesteśmy świadkami wojny kulturowej, której stawką jest prawda o człowieku. Roszczeniowe ideologie genderyzmu, elgiebetyzmu czy skrajnego ekologizmu w wystarczającym stopniu ilustrują tę wojnę, mającą notabene podłoże neomarksistowskie. Wystarczy zauważyć, że pokłosiem tych ideologicznych tendencji jest kształtowanie się nowej, uderzającej w godność ludzką mentalności. Jej przejawem jest choćby fenomen humanizacji zwierząt na gruncie prawnym, czy proces animalizacji człowieka na płaszczyźnie obyczajowej. Wszystko to sprawia, że postrzeganie i doświadczenie godności ludzkiej w praktyce życia codziennego dalekie jest od uznanych i cenionych założeń teologicznych i filozoficznych przedstawionych w omawianej książce. Dlatego dziś, w dobie ponowoczesności, trzeba niejako bić na alarm, by obronić godność ludzką. Książka bowiem wychodzi naprzeciw temu cywilizacyjnemu wyzwaniu,

co najbardziej lapidarnie oddaje apel św. Leona Wielkiego, widniejący na szóstej stronie: „Zbudź się, o człowieku, i poznaj swoją godność!”.

Spoglądając na edukacyjny walor książki, niepodobna nie odnieść wrażenia, że stanowi ona udaną promocję starannie wyważonej pod względem humanistycznym i teologicznym godności ludzkiej. Jest to konstatacja warta podkreślenia, gdyż wcale nierzadko zdarzają się dziś publikacje prezentujące na ten temat opinie skrajne. Na gruncie humanistyki zaznacza się bowiem tendencja do stawiania na równi godności człowieka z tzw. godnością zwierząt. Z kolei u niektórych teologów panuje maniera zbytniego podkreślania znaczenia godności, wręcz jej absolutyzowania. Tymczasem godność ludzka nie jest wartością najwyższą, podobnie jak i życie biologiczne człowieka nie jest wartością absolutną w zestawieniu z tym, co w świetle wiary jest dla rodzaju ludzkiego najważniejsze, mianowicie zbawienie wieczne w Jezusie Chrystusie. Rozumieli to męczennicy, którzy potrafili niezawodnie wybrać tę wartość najwyższą, za nic mając swoje życie doczesne, a nawet nie zważając na swoją naturalną godność. Lektura omawianej książki raczej utwierdza w przekonaniu, iż Autorowi udało się uniknąć owego przesadnego postrzegania godności ludzkiej.

Należy zatem przyznać, że refleksje Księdza Mariańskiego stanowią wyraz jego pasji naukowej, socjologicznej, ale są też przejawem jego troski edukacyjnej, a nawet pastoralnej, o czym świadczą raz po raz przywoływane myśli św. Jana Pawła II. Wypada więc mieć nadzieję, że książka trafi do szerokiego grona tych odbiorców, którzy odpowiedzialni są za stan poszanowania godności ludzkiej w życiu rodzinnym, zawodowym, społecznym, politycznym czy gospodarczym, a zwłaszcza w sferze kultury i prawa. Omawiana publikacja jawi się jako cenna inspiracja i w pewnym sensie intelektualne wsparcie dla chrześcijan, katolików. Z racji wiary mają oni obowiązek nie tylko respektować i szanować godność każdego człowieka, ale także bronić jej zawsze wtedy, gdy jest zagrożona. Książka, o której mowa dostarcza odpowiedniej wiedzy na ten temat.

Jan Mazur *OSPPE*